

Robert Andersen: *Jorden rundt efter Guld*. 218 sider. 16×25 cm, Ill. Gyldendal, København 1938. Pris; 6,75 heftet, 12,75 Indb.

Denne bogs geografiske værdi ligger i dens korte, spredte og ret overfladiske topografiske oplysninger fra forskellige egne af Amerika, Afrika og Australien, en række steds- og tidsbilleder fra sidste fjerdedel af forrige århundrede, som vilde have vundet i værdi ved at være givet i noget mere koncentreret form; de domineres for stærkt af forfatterens personlige dramatiske oplevelser, af hvilke dog adskillige har interesse ved at være geografisk og historisk betingede.

Ved at læse bogen igennem faar man et vist overblik over guldgravningens glansperiodes historie og geografi og et levende indtryk af, hvad lovløse tilstande kan fremkalde af epidemiske røverier og mangel paa respekt for menneskeliv, og ved flere lejligheder oprulles de vanskeligheder, de hvide skabte for sig selv ved umenneskelig behandling af de indfødte, hvis lande de stjal. Interessant er ogsaa skildringen af de vanskeligheder, der foruden rejsebesværlighederne er forbundet med at finde guld uden geologiske eller geografiske kundskaber, og om miners udnyttelse under primitive transportforhold; fængslende er skildringen af, hvordan forfatteren fandt „Kong Salomons miner“, af guldfebertiden med dens minesvind, og tilstrømningen til Klondyke af eventyrere, der grundet paa manglende forhaandskendskab til livsbetingelserne hurtigt gik til grunde.

Forfatteren er ikke uden sans for naturskønhed, men det præger dog bogen stærkt, at drivfjederen til hans rejseiver har været eventyrlyst og forretningssans, og derfor svandt, da han havde samlet penge nok og de moderne kommunikationsmidler tog for meget af spændingen ved rejserne.

Til slut skal fremhæves et Par interessante illustrationer: fredsforhandlingerne mellem den store indianerhøvding Geronimo og general Crook og nogle billeder fra diamantminen i Kimberley.

Aa. H. Kampp.

O. Jessen (Rostock): *Heckenlandschaften in nordwestlichen Europa*. Mitt. der Geogr. Gesellsch. Hamburg, Bd. XLV, 1937. S. 7—58.

Dr. O. Jessen behandler i ovennævnte lille, fortrinlige Afhandling et hidtil uopdyrket Emne, som vil vække lige stor Interesse blandt Geografer som blandt Agrarhistorikere. Det drejer sig om Alderen

og den geografiske Forklaring paa de for Nordvesteuropa karakteristiske „Knicks“ (af knicken, d. v. s.: bøje ned), „Wallhecken“ eller „Kampenwälle“, altsaa Diger med levende Hegn paa og ledsaget af en Grøft. Paa Grundlag af de paagældende Landes Generalstabskort har Forf. tegnet en Del Skitser over Fænomenets Udbredelse i de forskellige Lande. Afhandlingen er i Tilslutning hertil regionalt opbygget.

I Danmark kendes Hegnene bedst fra den sydlige Del af Jyllands Østkyst. Udbredelsen gaar herfra sydpaa gennem Holsten og lidt ind i Mecklenburg. Mellem Elben og Weser er de sjældne — paa Lüneburger Heide har man i Stedet Lyngtørvsdiger —, men i Oldenburg og Westfalen vest for Teutoburgerwald og videre ind i de nederlandske Provinser Drente, Over Ijsel, Gelderland og i Belgiens Campine samt Flandern breder Voldhegnene sig næsten overalt. I Frankrig omfatter de det armorikanske Massiv, og paa de britiske Øer er de navnlig hyppige, hvor Blæsten ikke er altfor voldsom. Ogsaa paa Pyrenæerhalvøen forekommer de i Nord og Vest, hvor Nedbøren er stor.

Set fra et agrarmæssigt Synspunkt medfører Hegnene udover deres rent indhegningsmæssige Funktion baade Fordele og Ulemper. I et blæsende og regnfuldt Klima beskytter de Kreaturerne, saa disse kan gaa ude en længere Del af Aaret. De hindrer Markens Udtørring og fremmer derved Græsvæksten. I skovfattige Egne yder de Brændsel samt Gavntre til alskens Husflid og Redskabsfremstilling. De hindrer ogsaa Jordfygning, men samtidig medfører de, at Snedriverne bliver længe liggende om Foraaret til Gæne for Samfædsel og Markarbejde. Jorden bliver senere bekvem til Saaning om Foraaret, og Kornet modnes langsommere og tørres vanskeligere om Høsten. Paa Digerne trives en Mængde Ukrudt, de optager en ret stor Del af Markarealet, og de er ubekvemme for Markarbejdet. Naar man alligevel i Tyskland siden 1936 har stillet Voldhegnene under „Denkmalschutz“, skyldes det maaske delvis deres fortifikatoriske Betydning.

Dr. Jessen viser, hvorledes der fra gammel Tid har eksisteret et nøje Sammenhæng mellem det fugtige nordvesteuropæiske Klima, Græsvæksten, den individuelle Driftsform (paa de ældste Udbredelsesomraader: Enkeltgaarde eller meget aabne Bebyggelserformer), Kvægavlens Domineren over Kornavl, Skovfattigdom og Forekomsten af Voldhegn omkring Markerne. I det nævnte Omraades Randzoner mod Syd og Øst iagttages Fluktuationer mellem overvejende Kvægavl og overvejende Kornavl i Forbindelse med en Frem- eller Tilbagerykning af Voldhegnsomraadets Grænser. Det

bør i denne Forbindelse erindres, at den naturlige Indhegningsmaade i Marsken er Grøfter, i Skovegne Hegn af Rafter og i Fjeldegne Stenvolde.

Allerede Cæsar fortæller, at Nervierne, der boede paa Scheldes højre Bred, overalt „i Forsvarsøjemed“ anlagde Hække, der tattedes med Brombær- og Tjørnekraat. — I Normandiet omtales de levende Hegn — Fransk: Bocage — i et Digt fra 1170. Efter Agrarhistorikeren Marc Bloch anføres, at der ved Arvedeling af Agrene byggedes nye Voldhække. Blev Agerstykkerne efterhaanden for smaa, kunde det dog ske, at Besidderen gav Afkald paa Indhegning. Agrene fik da Lighed med en Mark i Egne med Landsbyfællesskab, og der kunde maaske udformes noget i Retning af et saadant. Det er i denne Forbindelse værd at nævne, at Professor Gudmund Hatt ogsaa herhjemme har paavist Tegn paa Arvedeling af Agrene — ganske vist for et noget tidligere Tidspunkt. Og man maa anse det for sandsynligt, at Forklaringen paa Overgangen fra de uregelmæssige og uensartede Oldtidsagre til Middelalderens regelmæssige og ensartede Landsbymarker skal søges i den nævnte Retning. Paa Færøerne har vi i Nutiden et ekstremt Eksempel paa Arvedeling, og jeg har selv set lignende Eksempler i Karpaterne, hvor Agerbredden naaede ned under 3 m. Vi maa antage, at Hjulploven og Hjularden var ret almindeligt anvendte i Danmark allerede i førkristelig Tid. Og allerede da ses Agrene som Følge heraf at udvikle sig i Retning af større Længde og Regelmæssighed. En blot nogenlunde vidtdreven Arvedeling maatte gøre individuel Bearbejdelse vanskelig og upraktisk. Plovkvæget kunde let komme til at skade Naboens Korn, hvis man ikke bibeholdt de brede Agerrender. Og disse havde jo nu mistet deres Funktion som Vendeplads for Forspandet, efter at Tværpløjningen i Almindelighed var ophørt. Paa Færøerne og i Karpaterne spiller Kornavlen en saa ringe Rolle, at der altid er Plads nok til at røre sig. Men paa god og intensivt dyrket Jord vilde samtidig Pløjning, Saaning og Høst — for ikke at tale om en til samme Tid foretagen Løsslipning af Kreaturerne — byde aabenbare Fordele. Maaske vil den af Professor Erik Arup forfægtede Hjulplovteori saaledes efterhaanden dog vise sig at have Realitet bag sig — i hvert Fald for saa vidt han hermed tænker sig, at et teknisk Fremskridt maa være den væsentligste Aarsag til Landsbyfællesskabet. Og der er vel ingen Tvivl om, at dette for Arup er det vigtigste.

Dr. Jessen følger Voldhækkernes Forekomst videre op gennem Historien. Saaledes forekom „Kampe“ (Nybyggergaarde) omgivne af saadanne Hegn i Oldenburg i 11.—12. Aarh. I Wales og S.V.-

England fandtes de ligeledes i Middelalderen. Forf. mener, at deres oprindelige Funktion i Wales sikkert var Ejendomsafgrænsning, idet det germanske Markfællesskab her kun delvis vandt Indpas. Men hvorfor vandt det ikke Indpas? Sikkert for en stor Del af klimatiske Aarsager, der vanskeliggjorde Kornavlens.

I 1500 Tallet foretoges der store Indhegninger i S.Ø.-England samtidig med Græsarealernes Udvidelse. Endelig gjorde den „parlamentariske Indhegning“ det for en stor Del af med „open-field“ Systemet paa de mesozoiske Formationer i Midtengland. — I Mecklenburg, Slesvig-Holsten og Danmark gav Indførelsen af Kobbeldbruget i Forbindelse med Udskiftningen Anledning til, at man lavede Voldhække i Stedet for de tidligere hvert Aar nedbrudte døde Hegn. I Mecklenburg afskaffedes de levende Hegn dog ret hurtigt igen, fordi Kornavlens af klimatiske Aarsager maatte være dominerende. Ogsaa i Schwaben greb Hegnene i Kobbeldbrugets første Tid videre om sig end naturligt var. Derfor fik de ogsaa her kun Lov til at eksistere i kort Tid.

Afhandlingen er særlig værdifuld derved, at den behandler et Emne, der ikke alene hidtil var uberørt, men ogsaa giver Anledning til mangehaande Overvejelser hos Læseren angaaende Forholdet mellem Natur og Kultur og vedrørende materielle Baggrund for Kulturhistorien. Det er at haabe, at Dr. Jessen eller andre vil gøre Emnet til Genstand for videregaaende Studier. For Geografen og den materielt indstillede Historiker er Jessens Konklusion i hvert Fald opmuntrende: „Die Art der Einfriedigung ist landschafts-, nicht stammesgebunden“.

Axel Steensberg.

Handbuch der Geographischen Wissenschaft. Herausgeben von Fritz Klute. Allgemeine Geographie II. 560 S. (30×23 cm). 476 Fig. 28 Tavler. Akademische Verlagsanstalt Athenaion. Potsdam.

Dette nu afsluttede Bind af det tidligere omtalte store Værk, hvori tysk Geografi overfor Verden præsenterer sin Viden og Kunnen, indeholder 3 Dele, nemlig Plantegeografi (80 Sider) af Th. Herzog, Jena, Dyregeografi (80 Sider) af Ernst Marcus, Berlin og Menneskets Geografi (400 Sider) af Hugo Hassinger, Wien.

Plantegeografien er behandlet saa alsidigt og grundigt, som det kan gøres paa faa Sider. Først gives en kort Fremstilling af Planteverdenens Historie. For den bedst kendte Del af denne, Plantevækstens Forandringer paa den nordlige Halvkugle fra Kridttidens Slutning til Nutiden, slutter Forfatteren sig til Wegeners Polforskudningsteori som den Hypotese, der svarer bedst til vor nuvæ-